

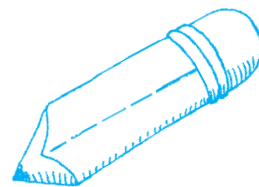
govorimo o temi broja

Važnost roditeljskog sudjelovanja

Roditelji koji su bili uvjereni da su više sudjelovali u programu, bili su njime zadovoljniji

Za razliku od šireg područja odgoja i obrazovanja, praksa evaluacije programa ranog odgoja i obrazovanja dosad je bila gotovo zanemarena. Također je postojala praksa da se pri evaluaciji predškolskih programa ne uzimaju u obzir procjene roditelja, što je uglavnom posljedica pretpostavke da će procjene i reakcije roditelja zbog subjektivnosti uglavnom biti pozitivne (pozitivna diskriminacija). Da bi se dublje istražila specifična područja zadovoljstva, u ovoj studiji korištena je klaster analiza kojom su, ovisno o njihovom sudjelovanju, identificirane dvije skupine roditelja. Razmatrale su se različitosti i sličnosti između klastera, a rezultati su pokazali važnost uvažavanja procjene roditelja pri evaluaciji programa i važnost roditeljskog sudjelovanja općenito.

Izvor: Early Childhood Research and Practice, vol. 10, br. 1, proljeće 2008.
Hamida Amirali Jinnah i Lynda Henley Walters
Sveučilište Georgia
Prevela: Renata Bakota
Tekst prilagodile: Helena Burić i Marina Vujčić

Uključivanje roditelja u evaluaciju programa ranog odgoja i obrazovanja dugo je bilo pod znakom pitanja jer se očekivalo da će roditelji prije ponuditi subjektivne procjene nego stručna mišljenja ili objektivne primjedbe (Hawkins, 1991.). Postojala su i mišljenja da bi roditelji također svojom subjektivnošću mogli iskriviti rezultate evaluacije (Gutek, 1978., Lebow, 1982., Larsen, Attkisson, Hargreaves i Nguyen, 1979., Mitchell-DiCenso, 1996., Garland, Haine i Boxmeyer, 2007.). No, budući da su roditelji odgovorni za svoje dijete oni bi, prema Guralnickovu mišljenju (1989.), trebali imati pravo glasa pri evaluaciji programa. Premda roditelji mogu pokazati relativno visoku razinu općenitog zadovoljstva, mogle bi postojati razlike u stupnju njihova zadovoljstva pojedinim područjima programa, koji bi ovisio i o razini njihova sudjelovanja. Ova studija se bavi pitanjem pretpostavljene pozitivne diskriminacije uzimajući u obzir utjecaj sudjelovanja roditelja na njihovo zadovoljstvo programom.

Sudjelovanje roditelja u programima ranog odgoja i obrazovanja

Bronfenbrenner (1979., 1988.) je dokazivao da bi radi učinkovitosti programa ranog odgoja i obrazovanja i njihovog trajnog utjecaja na djecu, u njima trebali sudjelovati roditelji djece i društvena zajednica, te da bi sve sredine koje utječu na djecu trebale zajednički raditi na promicanju istih ciljeva. Tijekom proteklih 25 godina pitanju udjela roditelja u odgoju i obrazovanju pridavao se veliki značaj, ali do osamdesetih godina suradnja na

relaciji vrtić-obitelj bila je više iznimka nego pravilo.

Od tada, međutim, sve više literature navodi na zaključak da sudjelovanje roditelja ima pozitivan učinak na kvalitetu odgoja i obrazovanja djece i njihov uspjeh u vrtiću (Eccles i Harold, 1993., Koegel, Koegel i Schreibman, 1991., Newmann i Wehlage, 1995.). Do porasta uključivanja roditelja u odgoj i obrazovanje djece nije došlo samo zbog donošenja odgovarajućih zakona i kreiranja odgojno-obrazovne politike, nego i zbog prepoznavanja činjenice da roditelji raspolažu cjelovitim i relevantnim znanjem o jakim i slabim stranama svoje djece. Nakon reformi odgoja i obrazovanja 1986. i 1988. roditelji zauzimaju aktivniju ulogu u upravljanju odgojno-obrazovnim ustanovama, te stječu pravo na informacije o razvojnom napretku djece, ali i pravo davanja prednosti određenom vrtiću.

Kad su roditelji grupirani po klasterima, uvidjelo se da su roditelji iz klastera s niskim sudjelovanjem najmanje zadovoljni. Razlika je osobito izrazita kod podataka koji su se odnosili na proces.

Premda je većina studija koje su proučavale razdoblje od početka osnovne do kraja srednje škole dokazala da sudjelovanje roditelja ima pozitivne učinke na razvoj i uspjeh njihove djece u školi (Eccles i Harold, 1996., Epstein i Dauber, 1995., Epstein, 1996., Henderson i Berla, 1994., Rutherford, 1995.), brojne studije koje su se bavile predškolskim odgojem i obrazovanjem pokazale su da sudjelovanje roditelja povoljno i trajno utječe ne samo na djecu već i na roditelje. (Marcon, 1999.,

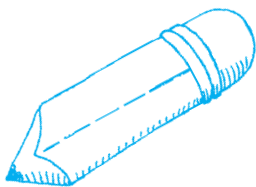
Miedel i Reynolds, 1999., Fantuzzo, Perry i Childs, 2006.).

U roditelja koji su sudjelovali u odgoju i obrazovanju svoje djece dokazane su činjenice koje idu u prilog povećanoj roditeljskoj kompetenciji (veće samopouzdanje roditelja u njegovoj ulozi i temeljitije poznavanje razvoja djeteta, Epstein, 2001.). Istraživači također tvrde da sudjelovanje roditelja u ranom odgoju i obrazovanju djece poboljšava njihovo razumijevanje primjerenosti odgojno-obrazovne prakse (Gelfer, 1991.), poboljšava odgojno-obrazovni uspjeh djeteta, osobito razvoj pismenosti (Bryant, Peisner-Feinberg i Miller-Johnson, 2000., Cooter, Mills-House, Marrin, Mathews, Campbell i Baker, 1999., Baker, Allen, Shockley, Pellegrini, Galda i Stahl, 1996.), te unapređuje angažman roditelja tijekom odgoja i obrazovanja djeteta (Izzo, Weissberg, Kaspro, i Fendrich, 1999.).

Sudjelovanje roditelja također pridonosi boljim odnosima među djecom te između djece i odgajatelja (Smith i Hubbard, 1988.), a dobra komunikacija između odgajatelja i roditelja predstavlja preduvjet bolje kvalitete odgoja i obrazovanja djece rane dobi (Doherty-Derkowski, 1995., Hughes i MacNaughton, 2000.). Aktivno sudjelovanje roditelja u predškolskom razdoblju povezano je s većom socijalnom kompetencijom djeteta (Kohl, Lengua i McMahon, 2000.).

Priroda sudjelovanja roditelja u programima ranog odgoja i obrazovanja

Baker i Soden (1998.) su pregledali 200 studija o sudjelovanju roditelja te su primijetili da između praktičara i istraživača postoji konfuzija glede toga u čemu se sastoji učinkovito sudjelovanje roditelja. Utvrdili su da nedosljednost u definiranju sudjelovanja u ovim studijama otežava procjenu sveukupnog razumijevanja njihova sadržaja.

govorimo o temi broja

Zaključci su potkrijepljeni razlikama u uputama koje se mogu pronaći u literaturi. Henderson, Marburger i Ooms (1986.), primjerice, razmatraju dva tipa sudjelovanja: jedan kojim se podržava program vrtića i drugi koji se odnosi na podršku roditelja vlastitom djetetu. Hester je 1989. predlagao pet načina uključivanja roditelja. Greenwood i Hickman su 1991. predlagali pet različitih tipova sudjelovanja. Epstein (1995.) preporučuje šest tipova sudjelovanja, a Akkok 1999. predlaže tri *razine* sudjelovanja. Nijedan od spomenutih prijedloga ne uključuje sudjelovanje u evaluaciji programa.

Zadovoljstvo roditelja kao mjerilo pri evaluaciji

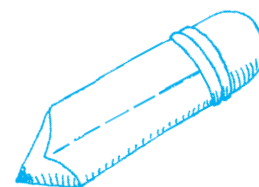
Mnogo godina su istraživači uvjerali da bi se na roditeljska mjerila trebalo gledati kao na komponentu evaluacije programa jer ona pridonose objektivnom mjerilu napredovanja prema ciljevima (Grela i Illerbrun, 1998., Schwartz i Baer, 1991.). U nekim je studijama (McNaughton, 1994., McWilliam i dr., 1995., Lanners i Mombaerts, 2000., Bailey, Scarborough i Hebbeler, 2003.) korišten pristup prema kojem se program vrednuje u odnosu na roditeljsko zadovoljstvo. U ovim se studijama uspjeh programa, osim dobrotitima

koje je imao za djecu, mjerio i izraženim zadovoljstvom roditelja programom.

U evaluaciji programa prikupljene informacije o zadovoljstvu roditelja smatraju se važnima iz nekoliko razloga. Roditelji imaju najveću kontrolu nad razvojem djeteta i najodgovorniji su za njega, pa bi se stoga trebale uvažavati njihove odluke koje se odnose na uspjeh i neuspjeh (Bernheimer, Gallimore i Weisner, 1990., Guralnick, 1989.). Razumijevanje pozitivnih i negativnih stajališta roditelja može se iskoristiti za razvijanje aktivnosti koje će bolje odgovarati potrebama korisnika programa i spriječiti njihovo isključivanje

Važno je uvidjeti da su zadovoljstvo programom i sudjelovanje roditelja u radu vrtića do određenog stupnja međusobno ovisne varijable

iz programa (Upshur, 1991., Grela i Illerbrun, 1998.). Od roditelja možemo također više saznati o željenim i neželjenim učincima programa (Zigler i Balla, 1982.). Nekim je istraživačima, međutim, upitno korištenje mišljenja roditelja kao mjerila evaluacije jer ona predstavljaju 'subjektivne dojmove' o napredovanju prema programskim ciljevima. (Hawkins, 1991.; Lanners i Mombaerts, 2000.). Konačno, procjene roditelja mogu biti korištene za uvjeravanje ostalih (primjerice krovnih institucija odgoja i obrazovanja, predstavnika lokalne vlasti i dr.) u korisnost programa (Scheirer, 1978.).

Razmatranjem načina na koji ostale varijable utječu na roditeljsku evaluaciju programa, može se ostvariti bolji uvid u zadovoljstvo roditelja programima. Iako se veza između izvješća roditelja o učestalosti komunikacije i intenziteta sudjelovanja te zadovoljstva roditelja odgojem i obrazovanjem ističe u literaturi, izravna povezanost ovih dviju varijabli nije istražena.

Prijašnje su studije neovisno istraživale zadovoljstvo roditelja programima i

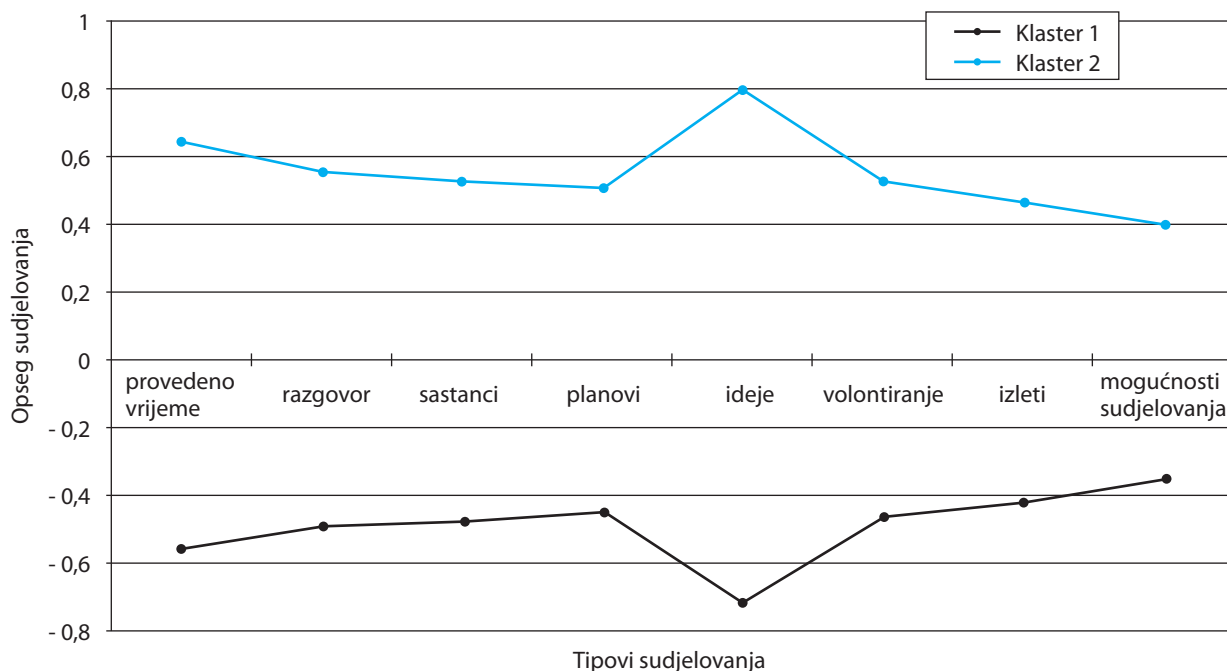
njihovo sudjelovanje u njima (Fantuzzo i autori, 2006.; Spann, Kohler i Soenksen, 2003.), ali napori da se istraži veza između ovih dviju važnih i teoretski povezanih varijabli bili su minimalni i zbunjujući. Fantuzzo i autori (2006.) smatraju da su roditelji mlađe djece bili zadovoljniji vrtićima od roditelja starije djece. Prema njihovim razmišljanjima, ova razlika postoji zato što se u radu s djecom rane dobi pridaje veći značaj sudjelovanju roditelja nego u radu sa starijom djecom. Oni su preporučili daljnja istraživanja ovih dviju važnih varijabli – tj. sudjelovanja roditelja u programima i zadovoljstva roditelja programima. Priroda sudjelovanja roditelja razmatrana je zajedno s povezanošću između sudjelovanja i specifičnih tipova zadovoljstva programom.

Istraživanje

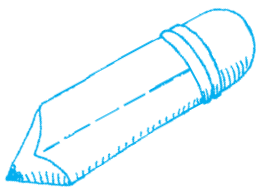
Ova studija evaluacije koristila je model zadovoljstva roditelja. Razmatran je program jednog vrtića koji surađuje s visokim učilištem, a uključivao je djecu od jasličke dobi do polaska u školu. Program

je za cilj imao praćenje cjelovitog rasta i razvoja djeteta. U anketi je sudjelovalo 67 roditelja djece koja pohađaju vrtić.

Da bi se u odgovorima izbjegla pristranost, roditeljima je zajamčena povjerljivost podataka i anonimnost; pored toga djeca u anketi nisu svrstana u grupe prema dobi. Povjerljivosti i vjerodostojnosti podataka svakako je pridonijelo i to što anketu nisu provodili djelatnici vrtića. Roditeljima su podijeljeni upitnici koji su sadržavali sljedeće: (1) popratno pismo u kojem se navodi da je svrha studije saznati više o sudjelovanju oba roditelja i njihovom zadovoljstvu programom te molba za njihovim sudjelovanjem; (2) pitanja kojima se procjenjuje njihovo zadovoljstvo programom; (3) pitanja kojima se procjenjuje sudjelovanje roditelja u programu; (4) pitanja o demografskim informacijama. Ankete su podijeljene u svakoj sobi dnevnog boraka, a roditelji su zamoljeni da ispunjene ankete u zapečaćenim kuvertama odlože u kutije u sobi dnevnog boraka njihova djeteta.

Tablica 1. Varijable roditeljskog sudjelovanja

govorimo o temi broja

Glavni je autor razvio dva mjerila. Da bi se izmjerilo zadovoljstvo korisnika programom, nije bilo moguće koristiti unaprijed pripremljene instrumente jer je sam program bio specifičan. U mnogim studijama koje su se bavile zadovoljstvom roditelja programom, razvijena su jedinstvena mjerila. Ustvari McNaughton (1994.) je otkrio da su specifična istraživačka mjerila razvijena u 14 članaka o istraživanjima u ranom odgoju i obrazovanju koja su zadovoljstvo roditelja koristila kao zavisnu varijablu.

U ovoj studiji mjerilo 'zadovoljstva roditelja vrtićem' razvijeno je kao razrađena verzija 'upitnika za roditelje' koji je 1998. razvio

Nacionalno udruženje programa ranog odgoja i obrazovanja (National Association of Early Childhood Programs) kao sastavni dio ovlaštenog sustava programa (NAEYC, 1991.) *Nacionalnog udruženja za odgoj i obrazovanje male djece* (National Association for Education of Young Children — NAEYC.). Upitnik se sastoji od 25 tvrdnji koje treba ocijeniti kao pozitivne, negativne ili neprimjenjive. Novi je instrument utemeljen na preporukama NAEYC-a, ali sadrži dodatne tvrdnje utemeljene na *Programskim standardima za rani odgoj i obrazovanje* (Early Childhood Program Standards) i *Kriterijima akreditacije* (Accreditation Criteria) donesenima 2004. godine (NAEYC, 2005). Ovaj dokument uključuje 10 programskih standarda ili kriterija akreditacije povezanih s programima ranog odgoja i obrazovanja, a uključuje sljedeće kriterije: interakcije među sudionicima programa, odgojno-obrazovni plan i program, strategije poučavanja, praćenje i procjenjivanje napredovanja djece, zdravlje, odgajatelje, obitelji, odnose u zajednici, okruženje za učenje, vođenje i upravljanje ustanovom.

Novi instrument uključuje stavke iz svakog od novonastalih standarda ili kriterija. Kriterij 'obitelji' također uključuje pokazatelje povezane sa suradnjom između odgajatelja i obitelji kao i sa sudjelovanjem

obitelji u programima. Instrument traži od roditelja da procijene svoje slaganje s tvrdnjama na skali Likertova tipa od 4 točke. Raspon skale je od 1 (izrazito protivljenje) do 4 (izrazito prihvaćanje). Stupanj zadovoljstva roditelja programom prosuđivan je prema suglasnosti roditelja s tvrdnjama koje su odražavale karakteristike kvalitetnog programa.

Drugo mjerilo 'sudjelovanja roditelja u programu ranog razvoja djeteta' razvio je glavni autor na temelju aktivnosti u koje su roditelji obično uključeni u vrtiću. U njemu je trebalo procijeniti osam stavki sudjelovanja roditelja na skali od 4 stupnja: od 1 (nikad) do 4 (vrlo često). Procjene stvarnog sudjelovanja roditelja u visokoj su korelaciji s roditeljskom samoprocjenom sudjelovanja (Castro, Bryant, Peisner-Feinberg i Skinner, 2004.).

K ako bi se osiguralo da svi pojmovi ovog koncepta budu uključeni i time ostvarena sadržajna valjanost oba mjerila, obavljene su brojne konzultacije literature i razgovori s mnogim stručnjacima iz ovog područja. Dva stručnjaka iz područja ranog odgoja i obrazovanja pregledala su instrumente i utvrdila da su područja relevantna, čime se zaključilo da je valjanost instrumenta potvrđena.

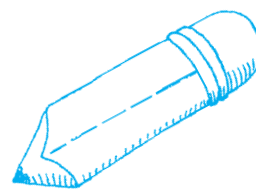
Pokazatelji zadovoljstva i sudjelovanja roditelja

Raspon prosječnih pokazatelja zadovoljstva roditelja od 3,24 do 4,00, s prosjekom od 3,75, navodi na zaključak da se roditelji uglavnom izrazito slažu s tvrdnjama koje prikazuju karakteristike kvalitetnog programa. Analiza individualnih procjena otkriva da su dvije tvrdnje s najnižim pokazateljima bile 'roditelji sudjeluju u planiranju i procjenjivanju razvoja djeteta i uvijek su informirani o podacima procjene' (M = 3.19) te 'smatram da kao roditelj redovito sudjelujem u programu' (M = 3.28). U četiri tvrdnje s najvišim pokazateljima ubrajaju se sljedeće: 'postoje načini da roditelji sudjeluju u programu

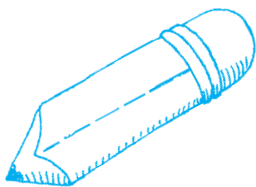
kao što su sudjelovanje i pomaganje u radu grupe, sudjelovanje u izletima, pomaganje pri posluživanju hrane' (M = 3.97); 'program potiče djecu na aktivno učenje i omogućuje im da čine promjene' (M = 3.94); 'odgajatelji su ljubazni i prijateljski nastrojeni' (M = 3.94); te 'odgajatelji često komuniciraju s djecom kako bi više saznali o njihovim sposobnostima i potrebama' (M = 3.94). Prema tome, roditelji su bili najzadovoljniji odgajateljima i mogućnostima koje program pruža djetetu, a najmanje zadovoljni vlastitim sudjelovanjem u programu.

Opći pokazatelji sudjelovanja roditelja bili su u rasponu od 2,25 do 4,00, s prosjekom 3,05. Analiza individualnih procjena pokazala je da je tvrdnja s najnižim pokazateljem 'dobrovoljno pomažem tijekom izleta' (M = 2.44). Tvrdnja s najvišim pokazateljem je 'čitam obavijesti za roditelje koje priprema osoblje vrtića' (M = 3.69). Unatoč tomu što su se roditelji složili da postoje načini na koje bi mogli sudjelovati u programu, kao što su posjećivanje i pomaganje u sobi dnevnog boravka, odlazak na izlete, pomaganje pri posluživanju hrane (M = 3.94), većina se izjasnila da rijetko dobrovoljno pomaže tijekom izleta (M = 2.42) ili rijetko dobrovoljno pomaže osoblju i djeci u vrtiću (M = 2.45). Prema tome, premda roditelji misle da postoje brojne mogućnosti za sudjelovanje u radu vrtića, izjašnjavaju se da oni umjereno sudjeluju, što je vidljivo iz prosječnog pokazatelja 3,31 u odnosu na tvrdnju 'smatram da kao roditelj sudjelujem u radu skupine'. Za relativno slab udio roditelja moglo bi biti mnogo razloga. Primjerice, u mnogima od ovih obitelji oba roditelja rade, a ako jedan od njih ne radi, često kod kuće brine o manjoj djeci.

R egresijska analiza korištena je za određivanje izravne povezanosti između sudjelovanja roditelja u programu i zadovoljstva roditelja njime. Rezultati su pokazali da je sudjelovanje roditelja pozitivno predvidjelo razinu njihova zadovoljstva programom,

Premda roditelji misle da postoje brojne mogućnosti za sudjelovanje u radu vrtića, izjašnjavaju se da oni umjereno sudjeluju

govorimo o temi broja

$R^2 = 0.18$, $F = 7.206$; $p < 0.05$. Ovaj je nalaz sukladan prošlim studijama koje su pokazale da je važan preduvjet zadovoljstva roditelja programom njihova razina sudjelovanja u njemu (Goldring i Shapira, 1993.). Međutim, kao što je točno primijećeno u većini ostalih studija, ovi nam rezultati ne govore o specifičnoj vrsti sudjelovanja. Vjerujući da određena vrsta sudjelovanja roditelja može prouzročiti razlike u stupnju zadovoljstva, napravili smo klaster analizu kako bismo istražili ovaj problem.

Klaster analiza

Podaci o mjeri sudjelovanja roditelja su standardizirani i podvrgnuti klaster analizi. Pojavila su se dva izrazita klastera (vidi stranicu 5). Članovi dvaju klastera razlikovali su se po sveukupnom sudjelovanju u programu. Prvi je klaster uključivao 13 roditelja. Pokazatelji svih tipova sudjelovanja u ovoj skupini bili su ispod prosjeka; pokazatelji su bili osobito niski za tvrdnju 'dijelim ideje i sugestije o programu s odgajateljima'. Drugi je klaster uključivao 17 roditelja. Pokazatelji svih tipova sudjelovanja u ovoj skupini bili su iznad prosjeka, a bili su osobito visoki u vezi tvrdnje 'dijelim ideje i sugestije o programu s odgajateljima'. Članovi ovog klastera dijelili su ideje i sugestije o programu s odgajateljima te su nastojali provoditi više vremena u vrtiću promatrajući djecu u aktivnostima. Prosječni pokazatelji na skali sudjelovanja za dva klastera prikazani su tablicom 1.

Kad su roditelji grupirani po klasterima, pokazatelj njihova sveukupnog zadovoljstva se razlikovao ($t = -2.26$; $p < 0.03$); roditelji iz klastera s niskim sudjelovanjem bili su najmanje zadovoljni. Razlika je bila osobito izrazita kod podataka koji su se odnosili na proces ($t = -2.85$; $p < 0.008$). Kad su procesne varijable bile dodatno raščlanjene, otkriveno je da se roditelji u klasterima razlikuju s obzirom na to jesu li imali dovoljno mogućnosti za sudjelovanje u programu ($t = 2.2$; $p < 0.03$) te jesu

li sami sebe doživljavali mjerodavnima za davanje preporuka o pitanjima politike odgoja i obrazovanja u vrtiću ($t = 2.1$; $p < 0.05$). Važnost podataka o procesu u postupku utvrđivanja zadovoljstva programom istaknuta je u literaturi (Donabedian, 1988.). Utvrđeno je da različiti elementi poput odnosa odgajatelj-dijete, izgleda prostora sobe dnevnog boravka i sl. predstavljaju važan kriterij pri odabiru vrtića, no procesne varijable se pokazuju

studije pokazale značajnu povezanost između roditeljskog *stava dobrodošlice* i njihova sudjelovanja u programu (Hurley, 1999.). Zbog toga je bilo za očekivati da će se roditelji koji su više sudjelovali u programu vjerojatno osjećati ugodno posjećujući grupu te da će se osoblje vrtića percipirati kao ono koje izražava dobrodošlicu. Ma kako, međutim, varijabla *stav dobrodošlice* teoretski izgledala važna, ona to statistički nije bila. Na većem bismo uzorku mogli očekivati značajnu razliku između klastera najvećeg sudjelovanja i klastera najmanjeg sudjelovanja roditelja glede njihova osjećaja dobrodošlice. To jest, rezultati potpuno ne podržavaju zaključak da je stajalište dobrodošlice nevažno za sudjelovanje roditelja i njihovo zadovoljstvo.

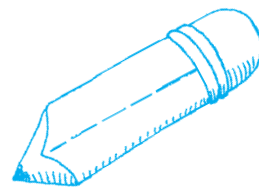
Utjecaj sudjelovanja roditelja na rani odgoj i obrazovanje

Kvaliteta prakse evaluacije programa ranog odgoja i obrazovanja bila je važna mnogim istraživačima, a većina je ovu praksu smatrala nerazvijenom u usporedbi sa širim područjem evaluacije odgoja i obrazovanja (Spodek, 1983., Spodek i Saracho, 1997., Travers i Light, 1982.). Nalazi ove istraživačke studije naglašavaju važnost uvažavanja zadovoljstva roditelja pri evaluaciji programa. Studija također naglašava potrebu uvažavanja ostalih varijabli koje bi mogle biti povezane s evaluacijom programa od strane roditelja. Sklonost da se stajališta roditelja ne uključuju u evaluaciju uglavnom je bila posljedica upitnosti njihove svrhovitosti zbog postojanja problema pretpostavljene pozitivne diskriminacije (Gutek, 1978., Lebow, 1982., Larsen i dr., 1979., Mitchell-DiCenso i dr., 1996., Garland i dr., 2007.). Ova studija pomaže rješavanju ovog problema uzimajući u obzir utjecaj sudjelovanja roditelja. Svrstavanje roditelja u klastera na temelju njihova sudjelovanja omogućilo je preciznije vrednovanje njihova zadovoljstva programom. Klaster roditelja koji vjeruju da dijele ideje i sugestije s odgajateljima iskazao je tendenciju većeg zadovoljstva programom. Opće-

Analiza individualnih tvrdnji otkriva da su dvije tvrdnje s najnižim pokazateljima bile 'roditelji sudjeluju u planiranju i procjenjivanju razvoja djeteta i uvijek su informirani o podacima procjene' te 'smatram da kao roditelj redovito sudjelujem u programu'. Roditelji su bili najzadovoljniji odgajateljima i mogućnostima koje program pruža djetetu, a najmanje zadovoljni vlastitim sudjelovanjem u programu.

važnijima kad nam je cilj odrediti zadovoljstvo roditelja programom kad su djeca već uključena u njega (Britner i Phillips, 1995.). Klasteri o podacima koji su se odnosili na odgajateljice nisu se razlikovali; ovaj nalaz sugerira da su roditelji bez obzira na razinu sudjelovanja bili zadovoljni odgajateljima u programu.

Glavna stvar koju treba primijetiti jest da je razlika između klastera u odnosu na varijablu *stav dobrodošlice* postigla samo marginalan značaj ($p < .061$). Prošle su

U roditelja koji su sudjelovali u odgoju i obrazovanju svoje djece dokazane su činjenice koje idu u prilog povećanoj roditeljskoj kompetenciji - veće samopouzdanje roditelja u njegovoj ulozi i temeljitije poznavanje razvoja djeteta

nito, roditelji koji su bili uvjereni da su više sudjelovali u programu, bili su njime zadovoljniji. Naravno, također je moguće da najzadovoljniji roditelji budu potaknuti na veće sudjelovanje. Smjer učinka nije toliko važan koliko je važno uvidjeti da su zadovoljstvo i sudjelovanje do određenog stupnja međusobno ovisni.

Prijašnje su studije neovisno razmatrale zadovoljstvo i sudjelovanje (Kontos i Dunn 1989., Zigler i Balla, 1982., Spann i dr., 2003.). Ova studija jasno postavlja vezu među ovim parametrima te naglašava važnost činjenice da trebamo uvažavati kompleksnost oba parametra: zadovoljstva i sudjelovanja. Premda roditelji mogu iskazivati relativno visoku razinu općenitog zadovoljstva, razlike mogu postojati u specifičnim aspektima programa kojima su zadovoljni. Gutek (1978.) je sugerirao da je za strategiju povećanja zadovoljstva važnije uvažavanje specifičnih nego općenitih

čimbenika zadovoljstva. Mogu, dakle, postojati specifične razlike u stupnjevima zadovoljstva roditelja koji sudjeluju u programu od onih koji ne sudjeluju. Zbog toga bi trebalo uzimati u obzir i ostale informacije osim zadovoljstva i nezadovoljstva roditelja programom.

Jedna od zanimljivih primjedbi na ove rezultate bila je ona da su oni postignuti proučavanjem prilično homogene skupine roditelja. Svi su roditelji bili uglavnom zadovoljni i svi su sudjelovali na otprilike istoj općoj razini. No, klaster analizom mogli smo izlučiti specifične načine po kojima se oni razlikuju. U drukčijoj skupini roditelja specifične razlike možda ne bi bile jednake. Jasno je, međutim, da ako ravnatelj i predstavnici politike odgoja i obrazovanja budu željeli razumjeti percepcije roditelja, morat će gledati iznad globalnih mjerila bez obzira na homogenost populacije koju procjenjuju.

Ovi rezultati imaju utjecaj na istraživače,

praktičare, ravnatelje i kreator politike odgoja i obrazovanja. Iako bi moglo izgledati da su percepcije roditelja subjektivne (Hawkins, 1991.), one su unatoč tomu važne pretpostavke za određivanje kvalitete programa. Iako će se postojanje pozitivne diskriminacije uvijek postavljati kao problem, očekuje se da uključivanje roditelja u evaluaciju programa rezultira boljim uvidom u program. Stoga predstavnici politike odgoja i obrazovanja, ravnatelj i praktičari trebaju nastaviti uključivati roditelje u evaluaciju programa. Ovim se istraživanjem ne želi poručiti da procijenjeno zadovoljstvo roditelja programom treba zamijeniti uporabu objektivnih kriterija u evaluaciji procesa – za svaku se namjenu koristi drugi pristup (Grela i Illerbrun, 1998.), a sami se pristupi mogu nadopunjavati.

Literaturu korištenu u članku možete vidjeti na internetskoj stranici www.korakpokorak.hr